

Posudek diplomové práce Bc. Kateřiny Štěpánkové

Poezie Jiřího Karáska ze Lvovic v perspektivě kognitivní poetiky (Opozice ŽIVOT – SMRT a konceptualizace smyslů)

Diplomová práce Kateřiny Štěpánkové je svým zaměřením mezioborová; s východiskem v kognitivnělingvistických teoriích a prostřednictvím metodologie uplatňované při studiu jazyka jako obrazu světa se zabývá materiálem uměleckého textu, a to poezií Jiřího Karáska ze Lvovic; její snahou je vystihnout, jak se do Karáskových textů promítá jedna z kognitivně i kulturně nejpodstatnějších pojmových opozic: ŽIVOT – SMRT. Diplomantka si téma zvolila se zřetelem k tomu, že se – jak se jí ukázalo už při seminárních sondách – v poezii oblíbeného představitele české dekadence výrazně reflektují tělesné a smyslové, resp. prožitkové charakteristiky, jimiž je tato opozice v konkrétnosti nesena.

V prvních třech kapitolách – věnovaných nejprve literárněhistorickému kontextu, posléze teoreticko-metodologickým východiskům zkoumání, a konečně (v opoře o existující české práce) základním polohám jazykového obrazu života a smrti – si autorka postupně připravuje půdu pro vlastní interpretaci Karáskovy poezie. Uvedení do kontextu je uměřené, někde by však neškodilo poněkud explicitnější propojování s hlavním tématem; v teoretických pasážích se mnohde poněkud zjednodušuje (např. na s. 20 o kognitivním přístupu k jazyku či na s. 21 – 22 o pojmové metafoře). Mnohem silnější než v teorii je autorka v analyticko-interpretaci práci s materiálem – srov. náznaky už v těchto teoretických částech, jako je výmluvný příklad poetické definice z Karáskovy básně Deflorace duše na s. 24).

Jádro práce tvoří její čtvrtá část, strukturovaná pozoruhodně – po stručném výkladu o opozitnosti – na základě zkoumaných tělesně-smyslových opozic, jak se uplatňují v Karáskově poezii v konceptualizaci života a smrti (pohyb – nehybnost, teplo – chlad, barevnost – nebarevnost aj.). K nim jsou volně připojeny ještě dvě základní metaforické polohy spojené se životem i smrtí – jednak jejich personifikační uchopení, jednak metafora cesty. Diplomantka – vždy, pokud je to možné – vychází z běžného jazykového obrazu dané skutečnosti, tak jak už byl většinou popsán (např. SMRT JE ŽENA – srov. *přišla si pro něho smrt, zubatá, kmotřička* apod.), a poté specifikuje, jak je daná doména ztvárněna v básnické extenzi Karáskově (*Smrt* s velkým S jako žena s charakteristikami *chmurná, vyzáblá, dychtivá* apod., příp. smrt, v jejíž podobě se exponují zvířecí rysy, resp. rysy šelmy atd.); je zajímavé, že život je v Karáskově poezii stejně tak jako v běžném jazyce personifikován jen ojediněle. Takovýchto či podobných zjištění přináší práce mnoho, potvrzuje tak a doplňuje poznatky o českém obrazu života a smrti a ukazuje jeho specifickou „karáskovskou“ variantu; je to velmi zajímavé např. v souvislosti s barvami a jejich dekadentním blednutím, smýváním či zasycháním, s různými polohami vůní – mdlých, vyvanulých, hnilobných či ztuchlých, ba dokonce morových, s nimiž jsou spojovány konotace smrti.

Zda, nakolik a v jakém ohledu výzkum Kateřiny Štěpánkové přispěl k obohacení dosavadních výkladů Karáskovy poezie, ponechám soudu literárních vědců. Z perspektivy kognitivně- a kulturně zaměřené lingvistiky je však možné říci, že se autorce podařilo diplomový úkol splnit velmi dobře – tedy ukázat, jak je základní poloha opozice ŽIVOT – SMRT ve své vevázanosti

na tělesné a smyslové prožitky konceptualizována v jednom konkrétním – a to velmi specifickém – souboru kreativních textů; přitom se zároveň potvrdilo to, co o základní poloze těchto pojmů, fixované v češtině jako sémantickém systému, už víme.

Moje otázka k obhajobě vyžaduje širší uvedení. Ony „metafory, kterými žijeme“ i tělesnost v širokém smyslu slova, v jazyce tak či onak reflektovaná, poukazují k samým kognitivním předpokladům lidského ukotvení do světa a nacházíme je fixovány např. ve „vnitřní formě“ výrazů, ve frazeologii i běžných kolokacích; imaginativnost je přítomna v samých základech našeho porozumění světu, mysl je (podle Turnera aj.) už ze své podstaty „literární“. – V čem však v tomto ohledu spočívá specifičnost literárních textů (modelově poezie)? Jsou snad – a v jakém smyslu slova – ještě „literárnější“? Jsou – a v čem – metafory prezentované v poezii odlišné od těch běžných, nebo jde v zásadě o totéž? (Jak to vypadá zejm. s ohledem na Karáskovu poezii, je-li možno uvést příklady.)

Ještě dvě drobné poznámky: práci uvozuje text nazvaný „anotace (abstrakt)“ (v nestránkované části); ten však je doslovným přepisem zadání diplomového úkolu (včetně budoucího času sloves); v ideálním případě by mělo v takovémto textu jít o sumarizaci nikoli proponovaného, ale skutečného obsahu práce. – Nerada musím upozornit na chybně použitý přechodník na s. 36 (básníci ... *uvědomujíc si*); podobné nedostatky jsou však ojedinělé.

Předložená práce splňuje všechna požadovaná obsahová i formální kritéria, aby mohla být uznána jako práce diplomová, navíc přináší zajímavou sondu do netradiční mezioborové problematiky a s citlivostí k básnickému textu ukazuje jednu specifickou individuální variantu českého obrazu světa.

Proto ji ráda doporučuji jako podklad k magisterské obhajobě.

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře (snad i výborně, podle vystoupení při obhajobě)

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

FF UK

V Praze 14. června 2018